

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ІНФІНІТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ У РОМАНАХ ЧАРЛЬЗА ДІККЕНСА “ПРИГОДИ ОЛІВЕРА ТВІСТА” ТА “ДЕВІД КОППЕРФІЛЬД”

У процесі перекладу дуже часто стає неможливим використовувати ті відповідники слів і виразів, які нам подаються у словнику. У таких випадках для досягнення адекватності нам доводиться вдаватися до трансформаційного перекладу. Трансформація (перетворення) слугує основою для більшості перекладацьких прийомів. Під терміном трансформація розуміємо певні перетворення формальних компонентів одиниці вихідного тексту при збереженні інформації, закладеної у повідомлення, призначене кінцевому отримувачу, яка в семантичному плані називається інваріантом.

Існує й інше визначення трансформацій, запропоноване Л.С.Бархударовим: “... перекладацькі трансформації – це ті численні і якісно різноманітні міжмовні перетворення, які здійснюються заради досягнення перекладацької еквівалентності (адекватності перекладу) попри розбіжності у формальних і семантичних системах двох мов” [1, с.189].

Теорія перекладацьких трансформацій з'явилась в середині ХХ століття й викликала великий інтерес у лінгвістів. Серед вітчизняних дослідників, які займалися розробкою питань, пов'язаних з положенням даної теорії, необхідно відмітити імена таких видатних вчених, як Я. І. Рецкер, В. Н. Комісаров, Л. С., Бархударов, А. Д. Швейцер, Т. Р. Левицька, А. М. Фітерман, А. В. Федоров і багато інших [2].

Проте в системі перекладацьких трансформацій значне місце займають різноманітні прийоми та способи, які ми використовуємо під час перекладу інфінітивних конструкцій.

Метою нашого дослідження є визначення способів перекладу інфінітивних конструкцій у романах Чарльза Діккенса.

Матеріалом нашого дослідження стали романи “Пригоди Олівера Твіста” та “Життя Девіда Копперфільда”.

Труднощі у процесі перекладу з англійської мови на українську виникають, головним чином, через розходження в граматичному ладі англійської й української мов. Англійська і українська мови належать не тільки до різних гілок індоєвропейської родини мов, а й до різних структурних типів мов: перша – переважно аналітична мова, а друга – флективна мова. У сучасній англійській мові існує три конструкції, або звороти, з інфінітивом: об'єктний інфінітивний зворот (Objective with the infinitive Construction), суб'єктний інфінітивний зворот (Subjective with the Infinitive Construction), інфінітив із прийменником for (For-to-Infinitive Construction).

Вивчення інфінітивних конструкцій було завжди предметом дослідження вчених різних країн: Бархударова Л., Голікової Ж., Каушанської В., Комісарова В., Мальчевської Т., Карабана В., Корунця І., Шпака В. та ін.

Інфінітив є багатофункціональним як в українській, так і в англійській мові. Але кількість форм інфінітиву і можливості їх використання в обох мовах відрізняються, що призводить до певних труднощів під час перекладу. Так, в українській мові немає форм, що відповідають тривалому (Continuous) та перфектному (Perfect) інфінітиву. Немає прямих відповідників таким специфічним інфінітивним утворенням, як конструкції із вторинною предикацією, типу об'єктний інфінітивний зворот суб'єктний інфінітивний зворот та ін. Також варто зауважити, що можливості використання інфінітиву у тій чи іншій функції для кожної мови специфічні [6].

Існують певні правила перекладу таких утворень, але вони не завжди є діючими, особливо, коли йдеться про художній текст. З огляду на це дослідження даного явища вважаємо актуальним.

У нашому дослідженні ми аналізуємо трансформаційні перетворення, які відбуваються під час перекладу інфінітивних конструкцій згідно способів, що були запропоновані Корунцем І. Так, за основні способи перекладу суб'єктивного інфінітивного комплексу, у випадку, якщо він вживається із дієсловами, що виражають дозвіл, наказ, умисел, прохання та примус було запропоновано:

- 1) неозначено-особове речення;
- 2) безособове речення з пасивним дієслівним присудком;
- 3) додаткове підрядне речення.

Проаналізуємо переклад суб'єктивної конструкції такого типу у наступних прикладах:

As for exercise, it was nice cold weather, and he was allowed to perform his ablutions, every morning under the pump [8].

Щодо вправ, то в цю чудову холодну погоду йому дозволялося щоранку [3, с. 33].

У поданому вище прикладі ми можемо побачити, як суб'єктивна інфінітивна конструкція “*he was allowed to perform*” була перекладена за допомогою безособового речення з пасивним дієслівним присудком “*йому дозволялося*”.

And so far from being denied the advantages of religious consolation, he was kicked into the same apartment every evening at prayer-time, and there permitted to listen to, and console his mind with, a general supplication of the boys [8].

А щоб не позбавити Олівера духовної розради, його щовечора заганяли стусанами до мієї-таки зали й дозволяли втішатися спільною молитвою хлопців. [3, с. 33].

У даному реченні перекладач вдається до іншого способу передачі суб'єктивної конструкції. Ми помічаємо, що суб'єктивна інфінітивна конструкція “*was permitted to listen to*” була перекладена за допомогою неозначено-особового речення “*дозволяли*”.

Що стосується наступного виду інфінітивних конструкцій, а саме об'єктивного інфінітивного звороту, то Корунець І. пропонує наступні способи його перекладу:

- 1) підрядним реченням;
- 2) іменником від об'єктного інфінітива або додатковим підрядним реченням;
- 3) об'єктною інфінітивною групою слів, що формує частину складного дієслівного присудка;
- 4) простим дієслівним присудком.

Проаналізуємо переклад об'єктивної інфінітивної конструкції у наступних прикладах:

" I was present myself, and I remember to have felt quite uncomfortable and confused, at a part of myself being disposed of in that way " [7].

“Я сам був присутній на цій лотереї і пригадую, що почував себе вкрай збентеженим, бачачи, як продається частина мене самого” [4, с.4].

Проаналізувавши подане вище речення, можна помітити, що об'єктивна інфінітивна конструкція “*I remember to have felt*” була перекладена за допомогою підрядного речення “*пригадую, що почував себе*”.

“There's your tea; take it away to that box, and drink it there, and make haste, for they'll want you to mind the shop ” [8].

“Сідай отам на скриню й пий. І не барися, бо тебе зараз покличуть до контори ” [4, с. 49].

У цьому прикладі об'єктивна конструкція “*they'll want you to mind*” була перекладена за допомогою простого дієслівного присудка “*покличуть*”.

Щодо прийменникової інфінітивної конструкції, то наступні запропоновані способи можуть бути застосованими задля досягнення адекватного перекладу:

- 1) інфінітив;
- 2) інфінітивний зворот, що вводиться за допомогою сполучника “щоб”;
- 3) означена форма дієслова, що виступатиме у ролі дієслівного присудка;
- 4) підрядне речення.

Проаналізуємо переклад даного явища у наступних прикладах:

It would have been hard for the haughtiest stranger to have assigned his proper station in society [8].

Найвисоко-поставленіша людина навряд чи зуміла б визначити його суспільний стан [4, с. 22].

Речення з цією конструкцією зазнає під час перекладу наступних лексико-граматичних трансформацій: перше місце (підмета) займає іменник, вжитий після прийменника for, безособовий зворот (it is + Adj.) перетворюється у прислівник, а інфінітивна прийменникова конструкція “*for the haughtiest stranger to have assigned*” трансформується в особову форму дієслова-присудка “*зуміла б визначити*”.

It was no very difficult matter for the boy to call tears into his eyes [8].

Йому зовсім не важко було пустити сльозу [4, с. 27].

У даному прикладі застосована наступна трансформація: приємникова інфінітивна конструкція *“for the boy to call tears into his eyes”* при перекладі трансформується в інфінітив *“пустити сльозу”*.

Отже, основним методом нашого дослідження був порівняльний аналіз художніх текстів, тобто аналіз форми та змісту тексту перекладу шляхом порівняння з формою і змістом оригіналу. Зіставивши обидва тексти, ми виявили різноманітні перекладацькі трансформації та способи передачі значень, яких слід дотримуватись під час перекладу інфінітивних конструкцій.

Дана проблематика дозволяє проводити подальші дослідження даного явища, що забезпечуватиме досягнення високого рівня адекватності перекладу, а також формування соціокультурного аспекту художнього перекладу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод. Вопросы общей и частной теории переводов. – М., "Международные отношения", 1975. – 237ст.
2. Гаражанкіна О.М. Лексичні трансформації при перекладі текстів науково-технічної тематики // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – 2011. – Ч. II, № 9 (220). – с.149-155.
3. Діккенс Ч. Пригоди Олівера Твіста. – К., 1987. – 424 с.
4. Діккенс Чарлз. Давід Копперфільд.- Авгсбург: Пу-Гу, 1948.- 92с.
5. Корунець І.В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник. – Вінниця, “Нова Книга”, 2003. – 448с.
6. Молозовенко І. О. Семантичне варіювання інфінітивних речень в сучасній англійській мові // Іноземна філологія. – Львів: Вища школа, 1986. – №83. – С. 136. - с.12-15
7. <http://www.online-literature.com/dickens/copperfield/>
8. <http://www.online-literature.com/dickens/olivertwist/>

Левинська О.

Науковий керівник – асист. Кравець С.В.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЕКСТРАЛІНГВІСТИЧНИХ І НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ У ФІЛЬМАХ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Незважаючи на те, що кінематографія, як один із видів мистецтва, виник порівняно недавно, роль кіно у житті суспільства є надзвичайно вагомою. Саме фільми значною мірою сприяють міжкультурній комунікації, що і зумовило гостру необхідність розповсюдження та адаптації іноземних кінострічок для сприйняття представниками різних країн та культур.

Актуальність статті полягає у наступному: щороку виходить величезна кількість іноземних фільмів, які потребують перекладу українською мовою. Під час дослідження було з'ясовано, що проблема перекладу фільмів все ще залишається не розв'язаною, актуальне теоретичне та практичне значення для перекладознавства, з огляду на можливість вивчення труднощів при перекладі екстралінгвістичних та національно-культурних елементів.

Метою даної статті є дослідити особливості перекладу кінематографії, зокрема екстралінгвістичну інформацію та національно-культурні елементи, розглянути основні проблеми перекладу кінострічок та шляхи їх вирішення, проаналізувати найпоширеніші та найдоцільніші способи перекладу екстралінгвістичних та національно-культурних елементів.

Переклад кінематографії є одним із найскладніших видів перекладу, оскільки фільм – це сукупність текстів різних жанрів і стилів. Водночас кінострічка як форма аудіовізуального перекладу є надзвичайно впливовим засобом передачі інформації та міжмовної комунікації, оскільки вплив на глядача може здійснюватись як за допомогою діалогів, так і картин та музики.

У сучасній науці проблематикою аудіовізуального перекладу займалися такі іноземні науковці: Х. Диас Синтас (J. Diaz Cintas), І. Іварсон (I. Ivarsson), Г. Матамала (A. Matamala) та ін.; визначенням видів аудіовізуального перекладу займалися такі вітчизняні вчені, як І. С. Алексеева, А. П. Чужакин та ін. [5, с. 76–77; 1, с. 19–20]. Перекладом фільмів у СРСР займалися справжні професіонали своєї справи. Серед них Леонід Володарський, Андрій